

Медіаосвітні ресурси і технології в підготовці фахівців бібліотечної та редакційно-видавничої сфери

Тетяна Миколаївна Слабошевська

*Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова.
Кафедра інформаційних систем і технологій. Аспірантка*

Медиаобразовательные ресурсы и технологии в подготовке специалистов библиотечной и редакционно-издательской сферы

Татьяна Слабошевская

*Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова.
Кафедра информационных систем и технологий. Аспирантка*

Media based educational resources and technologies in training of specialists for library and publishing spheres

Tetiana Slaboshevskia

*National Pedagogical University name after M. P. Dragomanov
Department of Information Systems and Technology. Doctoral student*

Аннотация. В статье рассматриваются общая роль медиаобразовательных ресурсов и технологий в профессиональной подготовке специалистов библиотечной и редакционно-издательской сферы. Внедрение медиатехнологий в практическую деятельность библиотеки позволяет автоматизировать все технологические библиотечные процессы и использовать не только собственный информационный потенциал, но и обеспечить доступ к удаленным медиаобразовательным ресурсам. Возможности свободного распространения знаний в глобальном информационном пространстве создают условия для изменения концептуальной парадигмы системы документальных коммуникаций. Один из подходов к разработке новой парадигмы базируется на использовании «открытого контента». Библиотека, которая осуществляет полное, оперативное обслуживание информационных потребностей университета на базе современных информационных ресурсов и технологий, становится наиважнейшим элементом новой информационно-образовательной среды и в значительной степени определяет качество предоставляемых образовательных услуг.

Ключевые слова: медиаграмотность, медиакомпетенция, медиаобразование, медиаобразовательные ресурсы, медиаобразовательные технологии, медиатекст, «открытый контент».

Abstract. The article outlines the main role of media based educational resources and technologies in training specialists for library, editorial, and publishing sphere. Application of these media technologies in library practice enables to automate library technologies and provide access to its own and remote information sources. The possibility of free information dissemination in the global information space creates the conditions for changing the conceptual paradigm of the document-communicative system. One of the approaches to the creation of new paradigm is based on the use of «open content». The library, operatively fulfilling information service requirements of the university on the base of modern information resources and technologies, becomes the most important element of the new information-educational area and defines the quality of educational services.

Keywords: media competence, media education, media-educational resources, media-educational technologies, media literacy, media text, «open content».

Довгий час поняття «медіаосвіта» і його похідні зв'язувалися головним чином із сферою підготовки фахівців в області мас-медіа, PR-технологій, або з використанням каналів масової комунікації (друкарських засобів масової

інформації, радіо, телебачення, Інтернету) в освітній і самоосвітній діяльності. Проте навіть класичне тлумачення цього поняття дозволяє екстраполювати його і на інші сфери професійної діяльності (зокрема, бібліотечної та редакційно-видавничої сфери), та в процес підготовки майбутніх фахівців.

Медіаосвіта – це процес освіти і розвитку особистості з допомогою і на матеріалі засобів масової комунікації (медіа), спрямований на освоєння культури спілкування з медіа; розвиток творчих, комунікативних здібностей; формування критичного мислення, вмінь інтерпретації, аналізу й оцінки медіатексту; навчання різним формам самовираження за допомогою медіатехніки (Федоров, 2004). Освоєння медіапростору в освітніх, самоосвітніх і професійних цілях, володіння знаннями і практичними вміннями по створенню медіатекстів, розвинені аналітичні здібності інтерпретації й оцінки їх змісту є важливою складовою інформаційної компетентності особистості – медіаграмотності (media literacy) («International Encyclopedia», 2001). Для фахівців бібліотечної та редакційно-видавничої сфери ці характеристики є не лише загальнокультурними, але і професійними компетенціями. До медіакомпетенцій відносять здатність аналізувати, адаптувати, формулювати запити, шукати, узагальнювати, обробляти, обговорювати, осмислювати, перевіряти, синтезувати, систематизувати, структурувати, редагувати, уточнювати медіаповідомлення і медіатексти. На формування подібних умінь роботи з будь-якою документованою інформацією (включаючи медійну) орієнтована система підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців бібліотечної та редакційно-видавничої сфери.

У документах ЮНЕСКО чітко визначені завдання медіаосвіти:

- аналіз, критичне осмислення і створення медіатекстів;
- визначення джерел медіатекстів, їх контекст, політичні, соціальні, комерційні та/або культурні інтереси;
- інтерпретація медіатекстів і цінностей, поширюваних медіа;
- відбір відповідних медіа для створення і поширення своїх власних медіатекстів і отримання зацікавленої в них аудиторії («Recommendations», 1999).

Охарактеризуємо основні напрями використання медіаосвітніх ресурсів і технологій у навчальному процесі підготовки фахівців бібліотечної та редакційно-видавничої сфери.

Значна частина інформації, що виробляється та існує в електронному вигляді, надходить до бібліотек. Бібліотеки стають виробниками власних електронних інформаційних ресурсів, у практику бібліотек поряд з видавничою діяльністю починає входити тиражування на різноманітних носіях окремих інформаційних продуктів та інформаційних ресурсів.

Наведемо перелік деяких видів електронних ресурсів:

- скановані образи друкованих видань і рукописів, коли елементи останніх (наприклад, сторінки) подаються як цілісні графічні образи;
- електронні аналоги друкованих видань, які допускають можливість по символічній обробці текстової інформації;
- текстові файли (книги, журнали тощо), що існують тільки в електронному середовищі;
- гіпертекстові файли – форма організації текстового матеріалу, за якої його смислові одиниці (фрази, абзаци, розділи) подані не в лінійній послідовності, а як система зазначених можливих переходів між ними («Инфосфера», 1996, с. 346);

- бази даних (бібліографічні, адресні, статистичні, лінгвістичні, повнотекстові тощо);
- нові форми публікацій, що раніше не мали аналогів, зокрема, електронні оголошення, матеріали електронних конференцій та інші електронні повідомлення, доступні користувачам через телекомунікаційні мережі;
- аудіо-, відео- та мультимедійні продукти – матеріали, що включають комбінації тексту, графіки, звуку, відео для представлення інформації у більш сприйнятному вигляді (основна проблема використання цих ресурсів у бібліотеках – необхідність у спеціальному комп'ютерному обладнанні для їх «читання», а також у підготовлених кадрах, яким доведеться працювати з новим програмним забезпеченням).

Особливий інтерес викликають динамічні електронні документи, які змінюють інформаційний зміст у процесі використання, тобто електронні ресурси, які оперують з даними, що надходять у реальному часі, або такі електронні документи, як законодавчі акти або стандарти, інформаційний зміст яких може змінюватися під час офіційного редагування. Своєрідність інтерактивних мультимедіа – постійно змінюється, за якого зміст електронних ресурсів може бути цілком оновленим.

Вагомою складовою документо-інформаційного ресурсу сучасної бібліотеки стають медіаосвітні ресурси, відомості про які мають бути включені до бібліотечних інформаційно-пошукових систем. Інформаційна діяльність бібліотек активно переміщується в нове інформаційно-комунікаційне середовище. За цих обставин медіаосвітні ресурси стають об'єктами бібліотечних технологій, а також продуктами бібліотечно-інформаційної діяльності, тому виникає необхідність адаптації до вимог електронного середовища бібліотечно-технологічних процесів у підготовці майбутніх фахівців бібліотечної та редакційно-видавничої сфери.

Термін «ресурс» має на увазі виробництво й поширення інформації. Сьогодні він, у зв'язку з розвитком інформаційних технологій, у значній мірі стосується процесу створення публікацій в електронному вигляді або, принаймні, із застосуванням електронних засобів. У цьому контексті медіаосвітні ресурси розвиваються в наступних напрямках (Копанєва, 2008):

- поширення в електронному виді точної копії поліграфічних видань з можливістю друку його на папері;
- поширення тільки в електронному виді видань, що є повним або скороченим, у порівнянні із друкованим, варіантом, але з додатковими можливостями пошуку й інших маніпуляцій;
- створення зовсім нових видань із використанням специфічних комп'ютерних можливостей (гіпертекст і гіпермедіа, анімація, звук тощо).

Публікації у медіаосвітніх ресурсах є важливим джерелом навчальної, наукової, професійної, правової, загальнокультурної інформації. Сьогодні об'єктом вивчення стають загальнодоступні бази даних (правові, статистичні, навчальні, персональні), електронні бібліотеки, електронні публікації, блоги, сайти і портали різного призначення. Вони активно використовуються в аудиторній і самостійній роботі студентів.

Медіаосвітні ресурси стають об'єктами групових та індивідуальних дослідницьких проектів: вивчається аудиторія друкованих і електронних ЗМІ; цільове призначення, тематика, жанрова структура, особливості сприйняття; моделі текстів, аудіо- і візуальних повідомлень; поведінкові стереотипи; місце в структурі дозвілля і т. п.

Традиційними для навчальних закладів бібліотечно-інформаційного профілю є моніторингові дослідження документних потоків для виявлення профільних медіаосвітніх ресурсів; відстежування їх динаміки по формальних і змістовних параметрах; визначення лакун (порожнин) в інформаційному забезпеченні конкретних областей діяльності, вирішуваних управлінських, наукових, виробничих завдань, актуальних проблем і процесів; оцінки якості матеріалів ЗМІ; вивчення відношення користувачів до публікацій у ЗМІ.

Додаток методів бібліометричного аналізу до вивчення потоків медіаінформації (їх тематичною, типо-видовою, географічною, хронологічною, мовною структур) актуально для вирішення практичних завдань, пов'язаних з оцінкою ресурсної бази інформаційного обслуговування, інформаційного забезпечення окремих проблемно-тематичних зон, розробкою рубрикаторів інформаційних потреб, плануванням перспективного асортименту інформаційних продуктів і послуг та ін.

У зв'язку з активним освоєнням електронного медіапростору актуальними напрямками студентських наукових досліджень стають:

- електронні інформаційні ресурси і сервіси;
- сфери застосування інтернет-технологій;
- електронний портрет території;
- новинна інформація на сайтах підприємств і організацій;
- Інтернет як джерело статистичної інформації;
- моніторингові інформаційні дослідження;
- аналітичні інформаційні продукти і послуги в мережі Інтернет;
- читацькі переваги комп'ютерних користувачів.

Наслідком цієї характеристики є необхідність у програмно-технологічному підході, за якого інформаційні медіаосвітні ресурси розглядаються з погляду програмного забезпечення та технічних засобів. Насамперед тут можна виділити групи електронних ресурсів, для роботи з якими використовується або широко розповсюджене (стандартне) програмне забезпечення, або програмне забезпечення, що застосовується тільки для роботи з конкретним продуктом (нестандартне програмне забезпечення). Цей підхід важливий для визначення необхідного рівня технічного оснащення та комплексу програмних засобів для організації обслуговування користувачів.

Застосування аудіовізуальних, мультимедійних, телекомунікаційних технологій є вже не інноваційною практикою, а невід'ємною складовою процесу підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації фахівців бібліотечно-редакційно-видавничого профілю.

Мультимедійними за формою стали лекційні і семінарські заняття в значній частині загально-професійних і спеціальних дисциплін. Без використання медіаосвітніх ресурсів і технологій важко уявити проведення практичних і лабораторних робіт, розробку і захист навчальних проектів, результатів курсових і дипломних досліджень. Електронні навчальні ресурси, наукові і методичні публікації, розміщені в мережі Інтернет, дозволяють заповнювати дефіцит актуальної професійної інформації, долати тимчасові, просторові (а іноді і цінові) бар'єри доступу до значущих в контексті вивчаємої теми.

Можливість вільного поширення знань у глобальному інформаційному просторі створює передумови для зміни концептуальної парадигми системи документальних комунікацій. Один із підходів до розробки нової парадигми базується на використанні «відкритого контенту». Під останнім мається на увазі будь-які інтелектуальні продукти (текстові документи, мультимедійні матеріали,

комп'ютерні програми), що представлені в Інтернеті та припускають їх вільне копіювання та використання за умов посилання на автора інформації.

«Відкритий контент» породив рух за колективне створення та розповсюдження інтелектуальних продуктів, знань та ідей. Масштаби та різноманіття форм дозволяють говорити про течію, що спирається на нові цінності, методологію й ідеологію, нові методи та засоби організації виробництва і розподілу інформації та знань, а також на нові підходи до вирішення існуючих у цій сфері юридичних проблем.

Сьогодні в мережі Інтернет подано значну кількість проектів, які дотримуються ідеології «відкритого контенту». Їх учасники створюють медіаосвітні продукти у різних сферах діяльності з використанням сучасних комп'ютерних технологій. Дані проекти спираються на суспільну мережеву інфраструктуру, прагнуть зробити її більш функціональною, стандартизованою, придатною для вирішення складних завдань і професійного спілкування.

Вищою формою медіаосвіти справедливо вважається дистанційне навчання яке дозволяє активно вести дистанційне консультування, розсилку інформаційних повідомлень, експериментальне читання лекцій в режимі телеконференцій, обмін навчальним матеріалом, проводити дистанційне тестування тощо.

Отже, впровадження медіатехнологій у практичну діяльність бібліотеки дозволить автоматизувати всі технологічні бібліотечні процеси і використовувати не тільки власний інформаційний потенціал, але й забезпечити доступ до віддалених медіаосвітніх ресурсів. Бібліотека, що здійснює повне, оперативне обслуговування інформаційних потреб університету на базі сучасних інформаційних ресурсів і технологій, набуває можливості стати найважливішим елементом нової інформаційно-освітнього середовища, і значною мірою визначати якість наданих освітніх послуг. Вона має розширити методи та засоби роботи з інформаційними потоками, освоїти технологію архівування джерел електронної інформації й їх аналітико-синтетичну обробку, а також створення та багатоаспектне використання нових інформаційних продуктів.

Постійна увага до наукових і прикладних аспектів медіаосвіти дає безперечний дидактичний ефект і сприяє підвищенню медіакомпетентності в підготовці фахівців бібліотечної та редакційно-видавничої сфери.

Списки використаних джерел інформації

1. International encyclopedia of the social and behavioral sciences / eds.-in-chief Neil J. Smelser, Paul B. Baltes. – Amsterdam [etc.] : Elsevier, 2001. – Vol.14, p.94.
2. Recommendations addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization (UNESCO) // Education for the media and the digital age. – Vienna, 1999. – P. 273-274.
3. Копанєва, В.О. Формування фонду мережевих ресурсів у науковій бібліотеці (90-ті роки ХХ ст. – поч. ХХІ ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 27.00.03 / НАН України ; Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2008. – 228 арк.
4. Федоров, А. В. Медиаобразование и медиаграмотность [электронный ресурс] : учебное пособие / А. В. Федоров. – Таганрог : Кучма, 2004. – С.7. – Режим доступа:
<http://www.vipstudent.ru/index.php?q=lib&r=26&id=1174302663&p=6>.

5. Инфосфера : информационные структуры, системы и процессы в науке и обществе / Ю. М. Арский, Р .С. Гиляревский, И. С. Туров, А. И. Черный. – Москва : ВИНТИ, 1996. – 489 с.